

796.071:321.7

Mojca Doupona Topič,**Samo Rauter,****Milan Žvan, Univerzitet u Ljubljani, Fakultet za sport,****Jay Coakley, Univerzitet u Coloradu, Kolorado Springs**

NACIONALNI IDENTITET VRHUNSKIH SPORTAŠA

1.Uvod

Uopšteno su odnosi između nacionalnog identiteta i sporta privukli veliku pažnju istraživača u celom svetu. Većina dosadašnjih istraživanja se koncentriše na britanska ostrva i druge stare evropske narode, posebno u vezi sa ragbijem i fudbalom. Te države imaju relativno dugu i dobro poznatu istoriju, u kojima su sportske aktivnosti institucionalizovane, mediji u tim državama pre svega pišu o sportu i narodu.

U prethodnim istraživanjima su autori konstatovali, da postoji između sporta i nacionalnog identiteta u Sloveniji istorijska povezanost (Doupona Topič & Kovač, 2005; Kotnik, 2007; Stankovič, 2004; Volčič, 2007). Kotnik, na primer, u svojoj etnografiji o postanku sportske nacionalne priče u slovenskoj kulturi, kaže da »je alpsko skijanje sa svojim prirodnim sredinama, podrškom ljubitelja, sportskim događajima, medijskim praćenjem i nacionalnim junacima jedna od glavnih sportskih arena gde su se tokom dvadesetog veka kalili državna svest, nacionalizam i nacionalni identitet« (2007, 56). Slovenci su u skijanju na snegu videli oličenje kako svojih individualnih predispozicija tako i urođenih talenata i samo discipline, dok su "kolektivni" ("ekipni") sportovi spadali u područje južnog Balkana. Kao tipičan primer spomenute razlike je skijanje na snegu koje je važno kao dokaz različitosti Slovenaca u odnosu na stanovnike drugih jugoslovenskih republika što je bilo karakteristično za period od 70. do kasnih 90. godina prošlog veka.

Zbog brojnih promena, koje su se dogodile posle otcepljenja Slovenije od Jugoslavije, pojavljuju se ključna pitanja o postojanosti i intenzivnosti, ranije pozitivne povezanosti između sporta i nacionalnog identiteta Slovenije na prelazu u dvadeset prvi vek, koga obeležava srazmerno jedinstvena nacionalna i globalna stvarnost. Prelaz, od republike u socijalističkoj Jugoslaviji do uključivanja u svetske političke i poslovne kapitalističke odnose kao autonomna demokratija, koja je inače još u razvoju, su pratile i promene u značaju, koje pripisujemo sportu. Pred toga, Slovenija kao nacionalna država ima manje od dvadeset godina istorije i ljudi po svetu je ne prepoznaju. Sa nešto više od dva miliona stanovnika, Slovenija spada među najmanje države na svetu, ulaskom u Evropsku uniju (2004) je doživela značajne promene, koje mogu dramatično uticati na prilike i prednosti identifikacije.

Odnos između sporta i nacionalnog identiteta su dodatno zakomplikovali noviji trendovi i globalni preokreti, koji su promenili kontekste u kojima se sportu dodeljene značajke koriste za uvažavanje nacionalnog identiteta na svetskoj pozornici.

Aktivnosti koje najverovatnije utiču na trenutni odnos između sporta i nacionalnog identiteta u različitim državama su (Doupona Topič, & Coakley, 2010):

- Svetska politika i ekonomija su sve više međusobno povezane i vrte se oko neoliberalne ideologije.

- Nove komunikacijske tehnologije garantuju neograničene mogućnosti dostupa do izuzetno opsežnih sportskih sadržaja koji su pomoću većeg broja i preko novih medija dostupni po celom svetu.

- Slobodna trgovina je u porastu, svetski tokovi različitih kulturnih proizvoda se plasiraju po celom svetu, naročito mladima, koji češće nego starije generacije traže referentne tačke identifikacije izvan nacionalnih granica.

- Skeptičnost zbog nacionalizma i izražavanja nacionalističkog oduševljenja je među omladinom srazmerno česta pojava.

- Puno država se takmiči među sobom zbog priznanja, privrednog rasta i političke moći, te sport koristi za podsticanje nacionalnog identiteta.

- Nedavna svetska privredna kriza je opteretila državne proračune i podstakla ljude da

U našim nastojanjima, da bi razumeli identifikacijsku dinamiku sportista mladih država i država sa dugom tradicijom, uradili smo istraživanje među vrhunskim sportistima u Sloveniji i Sjedinjenim američkim državama. Želeli smo da konstatujemo u kolikoj meri je nacionalni identitet prisutan u životu vrhunskih sportista.

2. Materijal i metode

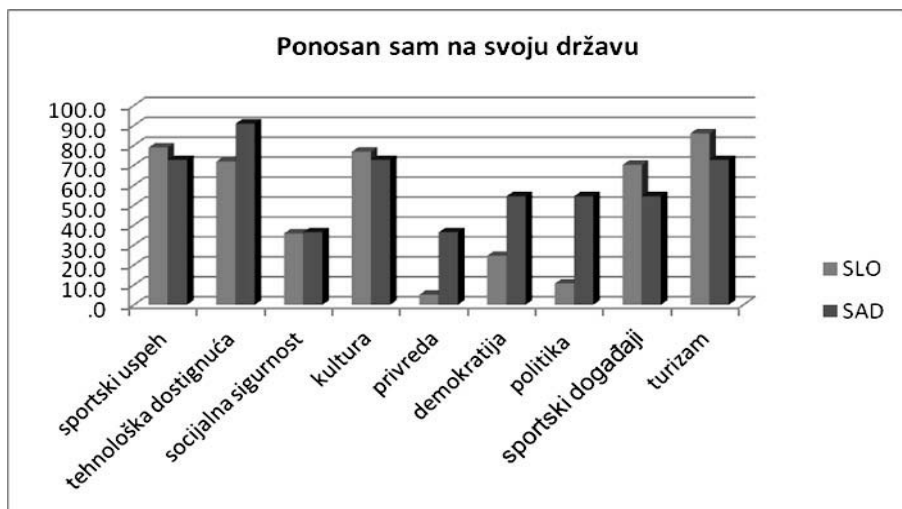
U istraživanje su bili uključeni slovenački i američki vrhunski sportisti i to iz svake države po deset sportista iz svake vrste sporta (5 muških i 5 ženskih sportista na određen sport). U istraživanje su bili uključeni sportisti, koji se takmiče u sledećim sportovima: rukomet,

Za potrebe istraživanja smo napravili upitnik Nat.Id. Q. (Doupona Topič and Coakley, 2011), koji sadrži 28 pitanja. U članku ćemo analizirati sledeće promenljive: socialnodemografske promenljive, vrednosne promenljive, motivi za takmičenje, pitanje „ko sam“ i nacionalna osvešćenost i narodnosni identitet.

Podatke (odgovore na pitanja otvorenog tipa) smo obradili sa programskim paketom za kvalitativno istraživanje NVivo9.

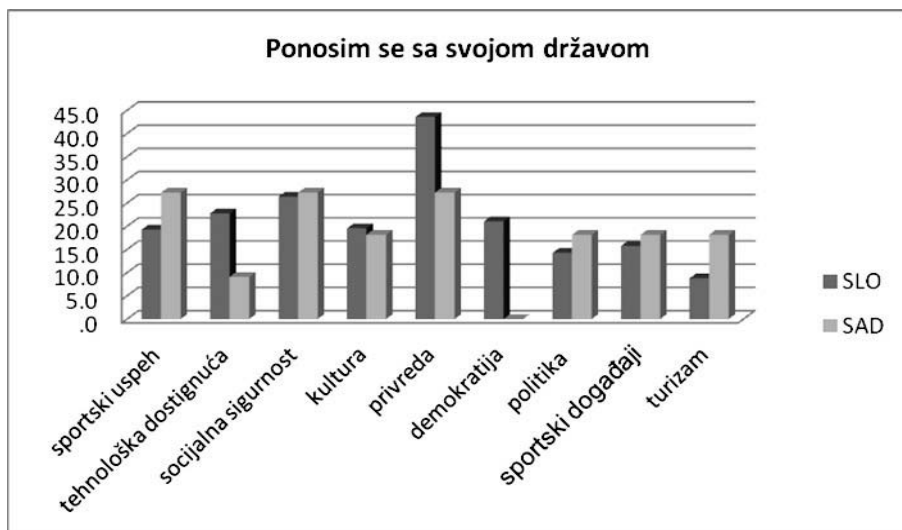
3. Rezultati i diskusija

Rezultati istraživanja govore, da su američki vrhunski sportisti najponosniji na svoju državu, kada se govori o tehnološkim dostignućima SAD. Slovenački vrhunski sportisti su najponosniji na lepotu Slovenije i njene turističke destinacije, slede sportski uspesi i slovenački sportisti su više nego američki sportisti ponosni na sportske uspehe svog naroda. Isto tako im više znači organizacija sportskih takmičenja, nego američkim sportistima. Slovenačkim sportistima slovenačka privreda i politika ne znači toliko da bi budila ponos do slovenačke države.

Interesantno je da slovenački sportisti ne osećaju ponos do privrede, ali osećaju veliku predanost do svoje države u pojmu privreda. Slovenački sportisti su kod dobijanja sponzorskih sredstava skoro isključivo vezani za slovenačku privredu i to je verovatno jedan od razloga zašto su po jednoj strani tesno povezani sa slovenačkom privredom po drugoj na nju nisu ni malo ponosni.

Rezultati istraživanja ukazuju da nema statistički karakterističnih razlika među polovima što se tiče pripadnosti do države različitih vrednosnih kategorija (politika, socijalna sigurnost, sport, itd).

Prilikom konstatovanja razlika između slovenačkih i američkih sportista došli smo do zanimljivih razlika pri shvatanju svoje ličnosti. Sportisti su morali sa deset reči, da opišu ko su odnosno kako vide sami sebe. Američki sportisti sebe označuju prvenstveno kao sportiste, studente i Amerikance dok slovenački sportisti prvenstveno sebe vide kao poštene ljude, prijatelje i osobe koje su jako vredne.

Zanimljivi su takođe odgovori sportista o tome, kada su u zadnje tri godine bili najviše svesni svoje nacionalnosti.

Slovenska odbojkašica je rekla:

...Kod uspeha naših sportista na konkurentno najjačim takmičenjima (alpsko skijanje, trčanje na snegu, fudbal, odbojkaši ACH). Igranjem odbojke u inostranstvu, gde kao Slovenka nastupam za jak evropski klub (slovenačka odbojkašica, 25 god.).

Atletičarka je imala drugačije iskustvo:

...kada sam došla da studiram u SAD tada sam bila prvi put i najupečatljivije svesna da sam Slovenka i da su naše navike nešto drugačije nego američke (slovenska atletičarka, 22 god.).

Drugačiji pogled su izrazili američki sportisti:

... Kada sam putovala izvan SAD, postala sam svesna kako mi nedostaje naš način funkcioniranja. Svesna sam da nas ljudi iz drugih država ne identifikiraju sa tim kako ljubazni i timsko usmereni smo Amerikanci. (američka odbojkašica, 17 god.).

...Trenutno, većinu vremena živim u Nemačkoj i stalno sam svestan da sam Amerikanac, na poslu, tokom treninga, jako intenzivno sve vreme...(američki rukometaš, 26 god.).

Na pitanje, kada u zadnje tri godine su najjače osetili da su ih drugi ljudi gledali kao na Slovenca odnosno Amerikanca, odnosno da su se ponašali na neki drugačiji način do njih jer su znali da je Slovenac odn. Amerikanac su odgovorili:

...Prijatelji u Americi me poštuju, jer dolazim iz tako male države. Cene me i zbog toga, što sam sposobna da živim tako daleko i da istovremeno studiram, treniram i radim (slovenska atletičarka, 22 god.).

Kada sam bila u Turskoj ... bili smo oprezni i vodili računa da se nismo identifikirali kao Amerikanci, jer smo bili upozoreni da su neki ljudi iz drugih država protiv Amerikanaca. Bili smo jako oprezni i nismo podsticali stereotipe o „lošim Amerikancima“ (američka odbojkašica, 17 god.).

...Tokom takmičenja nas sportisti, treneri i gledaoci iz drugih država poštuju i iskazuju priznavanje, što nije nužno da pokazuju i do sportista iz drugih država (američki skijaški trkač, 31 god.).

U većini slučajeva je medijska pažnja poklonjena ekipama i sportistima iz država sa dugogodišnjom sportskom tradicijom. Kada se Slovenija pridruži Litvi, Hrvatskoj, Srbiji, Češkoj republici, Slovačkoj i drugim državama u razvoju, u nekom sportskom prostoru u kojem preovlađuju poznate i omiljene ekipe i sportisti iz bogatih država, sport možda neće doneti očekivanu korist u smislu jačeg nacionalnog identiteta. Primer toga je slovenska ekipa, koja je na muškom svetskom prvenstvu 2010.god. igrala nerešeno sa iznenađujuće omiljenom i medijsko privlačnom američkom ekipom. Tada je puno komentatora govorilo, da utakmicu igraju države sa

najvećim i najmanjim brojem stanovnika-podatak koji zasigurno nije bio u korist Slovenije. Takođe iz odgovora sportista se vidi da je njihov identitet različit, prvenstveno oblikovan u skladu sa moralnim i drugim vrednostima pojedine nacije.

Puno država danas uz pomoć sporta neguje i podstiče svoj nacionalni identitet. Stratezi politike i sportski organizatori smatraju logičnim da povećanje prepoznatljivosti nacionalnih reprezentacija i sportista, podiže i nacionalno identifikovanje kod stanovništva. Podržava uspešno uvažavanje nacionalne identitete po svetu te istovremeno donosi mnogo privrednih i političnih koristi. Međutim, kada tu istu strategiju koristi više država istovremeno, koje se bore za njihovo prepoznavanje, priznanje i pažnju, nije logično očekivati da je njen uticaj tako jak. To su i potvrdila neka prethodna istraživanja (Lechner, 2007; Levermore & Millward, 2007).

4. Zaključak

Slovenija se danas trudi da prikaže pozitivnu sliku nacionalne države do svojih državljana a takođe i drugde po svetu. Sport je bio određen kao korisno područje, jer izaziva potvrdu nacionalnog identiteta. Iako pojedinačni uspešni primeri na nekom značajnom takmičenju, kao što su Olimpijske igre ili Svetsko prvenstvo, povećavaju prepoznatljivost, to je za kratko vreme i može se izgubiti pre nego se među ljudima po celom svetu prepoznatljivost pojavi kao posledica konkretnog znanja.

Kada su slovenački pojedinačni sportisti i ekipe uspešni, mladi sportisti mogu osetiti nacionalni ponos i druga pozitivna osećanja. Imaju i puno prilika za upoznavanje sportista i ekipa po celom svetu, za njihovo prihvatanje i identifikaciju sa njima i zbog toga budu povučeni u različite sportove koji nisu povezani sa njihovom nacionalnom istorijom i tradicijom.

Pored toga, danas korporacije često sportiste koji postižu odlične rezultate na svetskoj sceni, ih prisvoje i koriste za predstavljanje svojih proizvoda po celom svetu. Svakako, pitanje nacionalnog identiteta sportista mlađih država u buduće zahteva produbljenu raspravu.

Rezultati naše studije su pokazali velike razlike između slovenačkih i američkih sportista.

Literatura

1. Doupona Topič, M. & Kovač, M. (2005). Sport as an important part of the Slovenian national identity. In D. Milanović & F. Prot. (Eds.), 4th International Scientific Conference on Kinesiology: Science and Profession – Challenge for the Future (pp. 730-732). Zagreb: University of Zagreb, Faculty of Kinesiology.
2. Kotnik, V. (2007). Skiing nation: Towards an anthropology of Slovenia's national sport. *Studies in Ethnicity and Nationalism* 7(2), 56-78.
3. Doupona Topič, M., Coakley, J (2009-2012). Sport and National Identity in Emerging and Established Nation-States. Scientific research project BI-US/09-12-034

4. Doupona Topič, M., Coakley, J. (2010). Complicating the relationship between sport and national identity: the case of post-socialist Slovenia. *Sociol. sport j.*, vol. 27, no. 4, str. 371-389
5. Doupona Topič, M., Coakley, J.(2011). How is national identity integrated into our lives?. U: Söderström, Tor (ur.). *People in motion : bridging the local and global : EASS, Umeå, Sweden, May 18-22, 2011 : [book of abstracts]*. Umeå: Department of Education, Umeå University, Sweden, 2011, str. 89.
6. Lechner, F. J. (2007). Imagined communities in the global game: Soccer and the development of Dutch national identity. U: R. Giulianotti & R. Robertson (Eds.). *Globalization and sport* (pp. 107-121). Oxford, UK: Blackwell Publishing Ltd.
7. Levermore, R, & Milward, P. (2007). Official policies and informal transversal networks: Creating 'pan-European identifications' through sport? *Sociological Review* 55(1), 144-164.
8. Stankovič, P. (2004). Sport, nationalism and the shifting meanings of soccer in Slovenia. *European Journal of Cultural Studies* 7(2), 237-253.
9. Volčič, Z. (2007). Scenes from the last Yugoslav Generation: The long march from Yugo-Utopia to nationalisms. *Cultural Dynamics* 19(1), 67-89.

NATIONAL IDENTITY OF TOP – LEVEL ATHLETES

Elite international sports are staged in connection with national symbols and involve competitions between athletes and teams representing nation-states. The victors regularly express their joy by displaying their national flag, and spectators use victories as occasions for reaffirming and articulating national pride.

The aim of the study was to determine how national identity is formed in connection with sports, and the ways that national identity is integrated into the lives of athletes. The sample included top-level athletes. All participants were members of the Slovenian national team (handball, volleyball, track and field, swimming, cross country skiing, rowing). Social-demographic variables, value categories, motivation for competition, national pride, awareness to be Slovenian-ness were analysed.

Results shows that sporting achievements do have a strong correlation with the national identity.